

บทที่ 1

บทนำ

การวิจัยเรื่อง ศาสนากับการเมืองใหม่ในประเทศไทยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงวิธีการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยให้เป็นการเมืองใหม่ โดยการให้ความสำคัญกับแนวคิดของศาสนากับการเมือง และการเสริมสร้างความรู้ทางการเมืองการปกครองให้กับประชาชน ด้วยกิจกรรมที่มีใช้กิจกรรมทางการเมือง เพื่อนำไปสู่กิจกรรมที่เป็นกิจกรรมทางการเมือง (from non-political action to political action) ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาสำนักสันตือโสภ (Santi Asoke Buddhist Center) เป็นตัวอย่างในการศึกษา การรวมตัวกันของกลุ่มดังกล่าวเริ่มต้นจากการทำกิจกรรมทางศาสนา จนกระทั่งพัฒนามาสู่กิจกรรมทางการเมือง เป้าหมายหลักของการรวมตัวกันดังกล่าว คือ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเป็นการเมืองใหม่ ดังจะเห็นได้จากการเข้าร่วมกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยในการขับไล่รัฐบาลของ พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร จนเป็นผลสำเร็จ การเคลื่อนไหวของกลุ่มสันตือโสภดังกล่าวแสดงให้เห็นพัฒนาการทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย 3 ประการ ดังนี้ ประการแรก คือ ความเคลื่อนไหวเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งแต่เดิมไม่ค่อยมีบทบาทในกิจกรรมทางการเมือง ประการที่สอง คือ การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น ควรเน้นกิจกรรมที่มีใช้กิจกรรมทางการเมืองเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับประชาชนก่อนแล้วจึงพัฒนาไปสู่กิจกรรมที่เป็นกิจกรรมทางการเมืองต่อไป ประการที่สาม คือ พัฒนาการของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยมีความสัมพันธ์กับพุทธศาสนาตั้งแต่พุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาในประเทศไทย คนไทยยอมรับนับถือมาตลอดตั้งแต่สมัยก่อนที่จะตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ชีวิตคนไทยในสังคมส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเกิด แก่ เจ็บ หรือตาย ล้วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาทั้งสิ้น โดยเหตุนี้พุทธศาสนาจึงเป็นสถาบันที่ได้รับการยกย่องว่ามีความสำคัญควบคู่กับชาติไทย พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความนึกคิดของคนไทยอยู่มาก (Siffin, 1966, p. 7) หากมองในแง่หลักธรรมจะพบว่าพุทธศาสนาไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแต่อย่างใด ทว่าปัญหา คือ การผสมผสานอิทธิพลของไสยศาสตร์และการตีความที่คลาดเคลื่อนหรือตีความไม่ตรงกับหลักธรรมที่แท้จริง ก่อให้เกิดค่านิยมในเรื่องการขาดความสำนึกทางการเมืองในการมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมถึงการขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ยอมรับในเรื่องของอำนาจ จึงไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับสังคมเท่าที่ควร ลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะของค่านิยมที่ไม่เอื้อต่อประชาธิปไตย (Thinapan Nakata, 1975, p. 64)

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับการเมืองในประเทศไทย รัฐให้ความสำคัญกับพุทธศาสนา ได้มีการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (หมวด 5 มาตรา 79) ว่า รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านานและศาสนาอื่น ทั้งต้องส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2552, หน้า 49) จากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า โดยหลักการแล้ว ความสัมพันธ์ของรัฐกับพุทธศาสนา สรุปได้เป็น 2 ลักษณะด้วยกัน คือ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2537, หน้า 12-15) ลักษณะแรก เป็นความสัมพันธ์เชิงที่เกี่ยวกับธรรม คือ รัฐโดยเฉพาะผู้ปกครองที่ดี ย่อมเป็นผู้ไฝ่ธรรม แสวงหาธรรม และเป็นผู้เชิดชูธรรม พระสงฆ์หรือทางฝ่ายศาสนา เป็นผู้ดำรงไว้ซึ่งธรรม เป็นผู้เผยแผ่ และสืบทอดธรรมให้ดำรงอยู่ในโลก ในสังคมนั้น รัฐจึงมีหน้าที่ในการที่จะช่วยผู้ดำรงรักษาสืบทอดธรรม เผยแผ่ธรรม ให้ทำหน้าที่

ด้วยดี การกระทำเช่นนี้เท่ากับรัฐได้เชิดชูคุณธรรม เมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่เรียบร้อย ในวงการศาสนา รัฐจะทำหน้าที่อุปถัมภ์คณะสงฆ์ ในการทำสังคายนา ร้อยกรอง พระธรรมวินัย เพื่อรักษาธรรมที่บริสุทธิ์ไว้ ในการสังคายนาจะมีพระเจ้าแผ่นดิน หรือ รัฐเป็นผู้อุปถัมภ์ นอกจากนี้ เมื่อปรากฏว่า มีพลเมือง หรือคนไม่ดีแอบแฝงไปบวช หรือ ไปเบียดเบียนทำลายศาสนา ซึ่งเท่ากับเป็นการทำลายผลประโยชน์ของรัฐและของ ประชาชนด้วย รัฐหรือพระเจ้าแผ่นดินจะช่วยรักษาความบริสุทธิ์ให้แก่พระศาสนา ด้วยการนำพลเมืองที่เป็นคนไม่ดีบ่อนทำลายศาสนาออกจากวงการศาสนา ข้อนี้ถือได้ว่าเป็นการชำระล้างพระศาสนาด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพุทธศาสนาใน ลักษณะที่สอง เป็นความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ ผู้ปกครองหรือรัฐในฐานะที่เป็นตัวแทนของ ประชาชน ควรแสดงน้ำใจตอบแทนต่อทางฝ่ายสงฆ์หรือทางศาสนา ตามปกติพระภิกษุ-สงฆ์ หรือทางฝ่ายศาสนาเป็นผู้ที่ทำหน้าที่แนะนำสั่งสอนประชาชนให้ดำรงอยู่ใน ศีลธรรม ให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีงาม ให้มีการพัฒนาทางจิตใจ ทางปัญญา เช่นนี้ ประชาชนจะมีการศึกษาคดี มีความรู้ มีความประพฤติดี มีคุณภาพ เป็นพลเมืองที่ดี ผลประโยชน์จะตกแก่รัฐ ช่วยให้รัฐเจริญรุ่งเรืองสังคมมีความสุข (Weber, 1947, p. 328) รัฐจึงสำนึกในพระคุณฝ่ายสงฆ์ หรือทางศาสนา เพื่อเป็นการตอบแทนคุณความดี หรือบูชาคุณของฝ่ายศาสนาหรือฝ่ายสงฆ์ รัฐจึงทำหน้าที่ดังกล่าวแทนประชาชน โดยการอุปถัมภ์บำรุงศาสนาแทนประชาชน ดังนั้น รัฐจึงจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ต่อฝ่ายพระสงฆ์หรือฝ่ายพุทธจักร ในขณะเดียวกัน ฝ่ายของพระสงฆ์หรือฝ่ายพุทธจักร จะต้องปฏิบัติสัมพันธ์ตามหน้าที่ของตนต่อฝ่ายรัฐหรือฝ่ายอาณาจักร เพราะในที่สุดแล้ว ล้วนแต่เพื่อประโยชน์สุขของพหุชนทั้งสิ้น สังคมไทยที่ผ่านมาจะสังเกตได้ว่าพระสงฆ์ หรือกลุ่มกิจกรรมทางศาสนา ไม่ค่อยมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการเมือง ด้วยเหตุที่ว่า “มิใช่กิจของสงฆ์” มิใช่หน้าที่ของพระภิกษุสามเณรผู้อยู่นอกเหนือการเมือง ไม่มีสิทธิ ลงคะแนนเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง แม้แต่ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร หากบวชเป็นพระภิกษุสามเณรในพุทธศาสนาจะถือว่าขาด จากสมาชิกภาพแห่งสภาผู้แทนราษฎรในทันที สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้แสดงถึงการจำกัดอำนาจ ของสงฆ์ที่จะเข้ามาข้องเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมือง และแยกกิจกรรมทางศาสนา ออกจากกิจกรรมทางการเมืองอย่างชัดเจน ดังเช่นคำสั่งของมหาเถรสมาคม ในเรื่อง

ห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ. 2538 ด้วยเหตุผลเพื่อสงวนและเชิดชูพระภิกษุสงฆ์ให้อยู่ในฐานะอันน่าเคารพนับถือ ไม่เป็นที่คูห่มั่น หรือติเตียนได้ (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553, หน้า 128)

พุทธศาสนาในสังคมไทยจำแนกได้เป็น 3 แบบ คือ พุทธศาสนาแบบทางการ พุทธศาสนาแบบชาวบ้าน และพุทธศาสนาแบบเครือข่ายภาคประชาชน (สุรพศ ทวีศักดิ์, 2549, หน้า 2)

1. พุทธศาสนาแบบทางการ คือ พุทธศาสนาที่มีการจัดองค์กรการปกครองตามข้อกำหนดของกฎหมายแห่งรัฐ เช่น มีการจัดองค์กรการปกครองเป็นมหาเถรสมาคม เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส มีการจัดการศึกษาแบบปริยัติธรรมบาลี ปริยัติธรรมสามัญ เป็นต้น

2. พุทธศาสนาแบบชาวบ้าน คือ พุทธศาสนาที่ผสมผสานกับความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนไทยโดยทั่วไป แสดงออกในรูปของประเพณี พิธีกรรม คติความเชื่อต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางศีลธรรมของผู้คนในสังคม ซึ่งส่วนหนึ่งได้รับการถ่ายทอดจากพุทธศาสนาแบบทางการและส่วนหนึ่งเป็นความเชื่อที่สืบทอดผ่านวิถีชุมชน

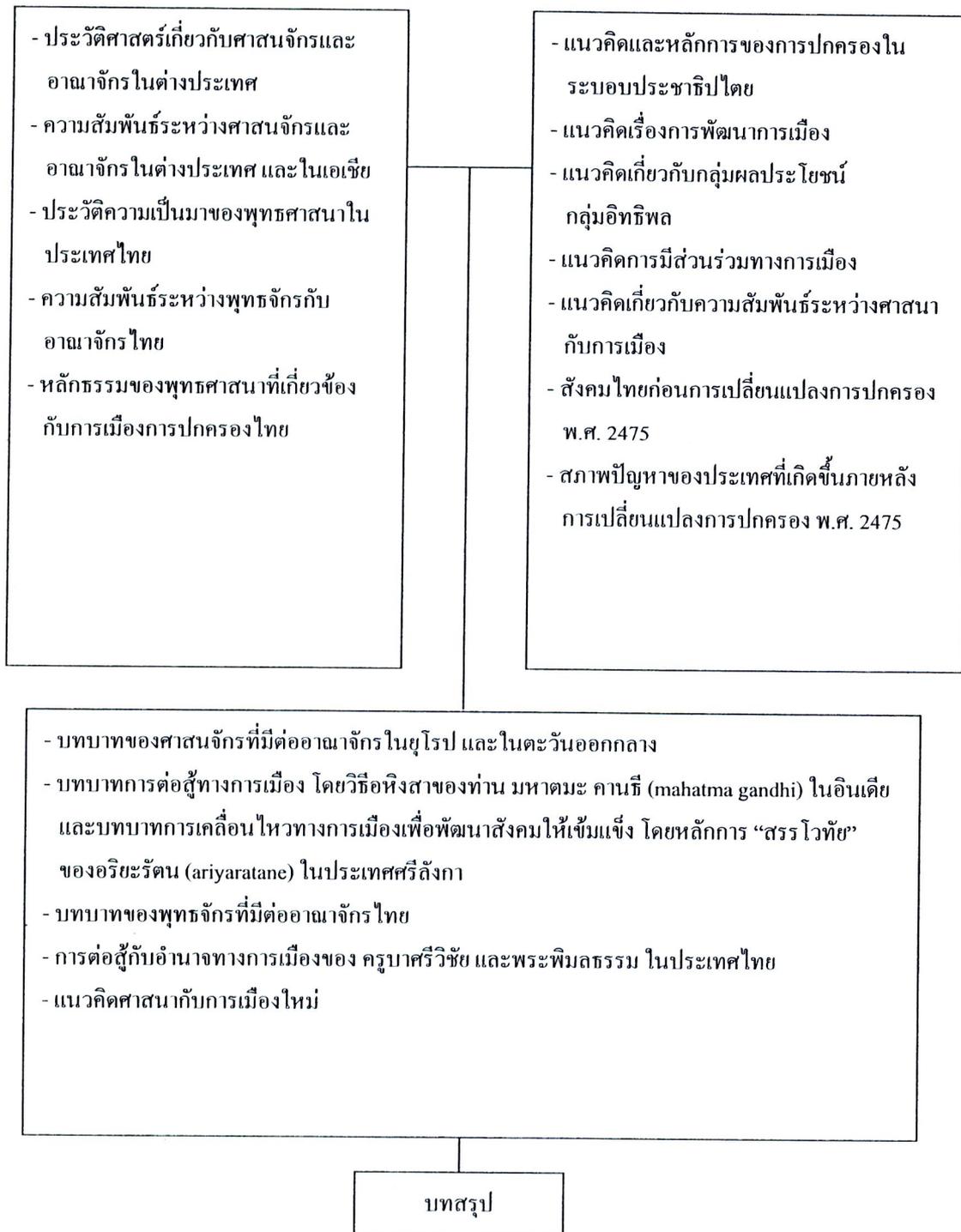
3. พุทธศาสนาแบบเครือข่ายภาคประชาชน หรือ “พุทธศาสนาทางเลือก” คือ ทางเลือกใหม่ที่แตกต่างจากพุทธศาสนากระแสหลัก มีการกำหนดผู้นำทางศาสนาที่ชัดเจน มีการวางเครือข่ายชุมชนทางศาสนาอย่างเป็นระบบ มีการประยุกต์หลักคำสอนของพุทธศาสนาเพื่อกำหนดเป้าหมายและวิถีชีวิตชุมชนของตนเอง นอกจากนี้ยังมีลักษณะทางการเมือง เช่น มีการเรียกร้องสิทธิการดำรงอยู่ของกลุ่มตนตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ สิทธิการตีความพระธรรมวินัย และการปฏิบัติพิธีกรรมที่ต่างออกไปจากกรอบของพุทธศาสนาแบบทางการ เช่น พุทธศาสนาในแนวสวนโมกข์ที่มุ่งเสนออุดมคติ ทฤษฎีทางสังคมการเมืองที่อิงหลักคำสอนของพุทธศาสนา และแนวทางปฏิบัติเพื่อสร้างสรรค์สังคมแห่งปัญญาและชีวิตที่มีอิสรภาพแบบพุทธแท้ แนวทางธรรมกายมุ่งตอบสนองความต้องการทางศาสนาของคนชั้นกลาง ขณะที่สำนักสันติอโศกมุ่งสร้างเครือข่ายชุมชนที่มีการนำหลักการทางศาสนามาจัดการชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม และมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือก “สำนักสันตติโศก” เป็นตัวอย่างในการศึกษา เนื่องจาก สำนักสันตติโศก มีลักษณะพุทธศาสนาแบบเครือข่ายภาคประชาชนที่ชัดเจน ในความเป็นสันตติโศกมีทั้งลักษณะอนุรักษนิยมสุดขั้ว และก้าวหน้าสุดขั้ว ทั้งมิติทางศาสนาและมิติทางสังคมการเมือง เช่น ลักษณะอนุรักษนิยมในทางศาสนา คือ การเคร่งครัดในเรื่องการรักษาศีลและถือมังสวิรัต แต่มีความก้าวหน้ากว่าพุทธศาสนากระแสหลัก เช่น การปฏิเสธพิธีกรรม การรณรงค์ วัตถุมงคล แต่เน้นการตีความคำสอนของพุทธศาสนาเพื่อรองรับการปฏิบัติที่ต้องเผชิญกับปัญหาใหม่ ๆ ของโลกปัจจุบันและอนาคต ลักษณะอนุรักษนิยมในทางสังคม คือ การสร้างวิถีชีวิตและชุมชนที่เป็นอยู่อย่างเรียบง่ายภายใต้ปรัชญา “กินน้อย ใช้น้อย ที่เหลือจุนเจือสังคม” แต่ในขณะเดียวกันมีลักษณะที่ก้าวหน้ากว่าสังคมปัจจุบัน คือ มีการเรียนรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก มีการกำหนดคฤหัสถ์เพื่อเผชิญกับกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยมด้วยปรัชญา “บุญนิยม” ที่สำคัญสำนักสันตติโศกเป็นพุทธศาสนาแบบเครือข่ายภาคประชาชนกลุ่มแรกในสังคมไทยที่กล้าสวนกระแสกับพุทธศาสนากระแสหลัก ด้วยการประกาศก่อตั้งพรรคการเมืองและดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตามที่ปรากฏ (สุรพศ ทวีศักดิ์, 2549, หน้า 2)

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของสำนักสันตติโศกแสดงให้เห็นพัฒนาการของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของพุทธศาสนาที่อยู่ในวิถีชีวิตของประชาชน เป็นพลังขับเคลื่อนสังคมการเมืองให้ก้าวเข้าสู่สังคมประชาธิปไตย โดยการเริ่มจากกิจกรรมที่มิใช่กิจกรรมทางการเมือง ไปสู่กิจกรรมที่เป็นกิจกรรมทางการเมือง (from non-political action to political action) ตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช ที่ได้ให้ความเห็นไว้ว่า กิจกรรมที่มิใช่กิจกรรมทางการเมือง น่าจะนำไปสู่การเกิดกิจกรรมทางการเมืองได้ดีกว่าที่จะมีการระดมกิจกรรมทางการเมืองโดยตรง หมายความว่า ประชาชนย่อมเรียนรู้ทางการเมืองจากกิจกรรมที่ไม่มีลักษณะเป็นการเมืองได้ดีกว่าเข้าสู่การดำเนินงานทางการเมืองโดยตรง เนื่องจากประการแรก กิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องของอำนาจและการไร้อำนาจ ไม่ใช่การเน้นเรื่องที่ไม่ใกล้ตัวที่เป็นวิถีชีวิตของประชาชน โดยตรง ประการที่สอง กิจกรรมทาง

การเมืองเป็นเรื่องของการแข่งขันที่นำไปสู่ความขัดแย้ง แต่กิจกรรมอื่น ๆ ที่มีใช้กิจกรรมทางการเมืองเป็นความร่วมมือกัน ประการที่สาม กิจกรรมทางการเมืองไม่ได้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ เพราะมักมีความขัดแย้ง ดังนั้นประชาชนจึงไม่มีโอกาสที่จะรู้จักกันและกันและไม่รู้ว่าใครคือผู้นำที่ดี ต่างจากการร่วมมือกันทำกิจกรรมอย่างอื่นที่ประชาชนสามารถเรียนรู้ร่วมกันได้ ประการสุดท้ายการทำกิจกรรมที่มีใช้กิจกรรมทางการเมือง ทำให้ประชาชนมีประสบการณ์ร่วมกันและเมื่อต้องทำการตัดสินใจทางการเมืองประชาชนจะมีประสบการณ์รองรับ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2554, หน้า 16)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมืองในต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับการเมืองไทย
3. เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองและพัฒนาการของสำนักสันตติโศกในฐานะกลุ่มอิทธิพลกลุ่มหนึ่งในสังคมไทย โดยพัฒนาจากการรวมกลุ่มที่มีกิจกรรมที่มีใช้กิจกรรมทางการเมืองไปสู่กิจกรรมที่เป็นกิจกรรมทางการเมือง (non-political action to political action)
4. เพื่อศึกษาแนวคิดพุทธศาสนากับการเมืองเพื่อพัฒนาการเมืองในประเทศไทยให้เป็นการเมืองใหม่

ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตเนื้อหาของการวิจัยออกเป็น 7 บท ครอบคลุมรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ ที่มาและความสำคัญของปัญหาศาสนากับการเมืองใหม่ในประเทศไทย

บทที่ 2 แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักรในต่างประเทศ เป็นการศึกษาศาสนจักรและอาณาจักรของคริสต์ศาสนา ศาสนาอิสลาม การต่อสู้ และบทบาทการเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการพุทธศาสนาในเอเชีย

บทที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักรในประเทศไทย เป็นการศึกษาพุทธจักรและอาณาจักรของประเทศไทย และศึกษาการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองในอดีต อาทิ ครูบาศรีวิชัย และพระพิมลธรรม

บทที่ 5 สำนักสันตติโศก เป็นการศึกษาประวัติความเป็นมาของสำนักสันตติโศก แนวคิดพื้นฐาน พัฒนาการของการรวมกลุ่ม การมีส่วนร่วมทางการเมือง บทบาททาง

การเมืองของสำนักสันตติ โศกที่เกิดจากกิจกรรมที่มีได้เป็นกิจกรรมทางการเมืองไปสู่กิจกรรมที่เป็นกิจกรรมทางการเมือง (from non-political action to political action) และบทสัมภาษณ์สมณะโพธิรักษ์ผู้นำของสำนักสันตติ โศก

บทที่ 6 การเมืองใหม่ เป็นการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนากับการเมือง เพื่อพัฒนาการเมืองการปกครองของประเทศไทยให้เป็นการเมืองใหม่ และบทสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียกร้องการเมืองใหม่

บทที่ 7 บทสรุป ศาสนากับการเมืองใหม่ในประเทศไทย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศาสนากับการเมืองใหม่ในประเทศไทย มีความมุ่งหมายจะศึกษาวิธีการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยให้เป็นการเมืองใหม่ ดังนั้น รูปแบบและวิธีการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการสังเคราะห์เอกสาร การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) การสังเกต (observation) และการศึกษาเอกสาร นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) สังเคราะห์เนื้อหา (synthesis) เพื่อทำการสรุปและเผยแพร่

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (primary sources) และจากแหล่งทุติยภูมิ (secondary sources) ดังมีรายละเอียดของวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (primary data)

ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) จากบุคคลสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้วยการใช้น้ำคำถามปลายเปิด

(open-ended questions) เพื่อให้ได้ข้อมูลระดับลึกจากผู้ให้สัมภาษณ์และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดสำหรับแลกเปลี่ยนความเห็น ซึ่งลักษณะคำถามจะครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและกรอบแนวคิดในการวิจัย และทำการบันทึกข้อมูลโดยใช้เครื่องบันทึกเสียงประกอบกับการจดบันทึกข้อมูล นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต (observation) ประกอบกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

2. การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ (secondary data)

ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิโดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร (documentary research) โดยศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ บทความ หนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย สารนิพนธ์ การค้นคว้าอิสระ หนังสือพิมพ์ โดยค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุดประชาชน เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ครบถ้วน จึงใช้เครื่องบันทึกเสียง MP3 เป็นเครื่องมือในการบันทึก ประกอบการการจดบันทึกลงในสมุดจดบันทึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ (content analysis) บนพื้นฐานของแนวคิด ทฤษฎี และบริบทของปรากฏการณ์หรือสภาพการณ์ของข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล และนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์นำเสนอในรูปของการพรรณนาเชิงร้อยแก้ว โดยอธิบายให้เห็นถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นของความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมืองใหม่ของประเทศไทย

นิยามศัพท์เฉพาะ

การเมือง (politics) หมายถึง ความคิด กิจกรรม และการกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจเพื่อการบริหารรัฐกิจ การจัดระเบียบสังคมของรัฐ รวมตลอดถึงการให้ได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจหรือการให้ได้มาซึ่งอิทธิพล การใช้อิทธิพลเพื่อให้เกิดการจัดสรรคุณค่าในสังคม ไม่ว่าจะเป็นอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม เศรษฐทรัพย์และคุณค่าที่เป็นนามธรรม ซึ่งมีความหมายต่อบุคคลในสังคม เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง การได้รับการยอมรับจากสังคม (สมบุญ ณ สุขสำราญ, 2527ก, หน้า 1-2)

พุทธศาสนา (buddhism) หมายถึง ศาสนาที่ก่อตั้งขึ้นโดยพระพุทธเจ้า คำว่า “พระพุทธเจ้า” ไม่ใช่ชื่อเฉพาะ แต่เป็นฉายาที่ใช้หมายถึง “ผู้ตื่น (จากกิเลสทั้งมวล) แล้ว” เป็นผู้ที่มีปัญญาารู้แจ้ง พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และค้นพบความจริงของโลกและชีวิต ทรงเผยแผ่พระธรรมในเรื่องดังกล่าว (ภัทรพร สิริกาญจน และฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2536, หน้า 26) หลักคำสอนที่สำคัญที่สุดคือ หลักคำสอนว่าด้วยเหตุและผลของสรรพสิ่งในโลก เหตุดีย่อมก่อผลดี เหตุชั่วย่อมให้ผลชั่ว พุทธศาสนาจึงสอนให้พิจารณาหาเหตุของสิ่งต่าง ๆ เพื่อจัดการให้ได้ผลตามที่ปรารถนา (ภัทรพร สิริกาญจน และฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2536, หน้า 32)

คริสต์ศาสนา (christianity) หมายถึง ศาสนาที่มีพระเยซูคริสต์เป็นศาสดา คำว่า “คริสต์” มาจากภาษาละติน “คริสตัส (christus)” หรือมาจากภาษากรีก “คริสตอส (christos)” แปลว่า “ได้รับการเจิม” หรือ “ได้รับการแต่งตั้งให้ศักดิ์สิทธิ์” หมายถึง ผู้ที่ได้รับการเจิมให้เป็นตัวแทนของพระเจ้า พระเยซูคริสต์จึงหมายถึงพระเยซูคริสต์ ผู้ได้รับเลือกหรือเจิมให้เป็นตัวแทนของพระเจ้า คริสต์ศาสนาปรากฏขึ้นเมื่อพระเยซูทรงประกาศคำสอนอย่างกว้างขวาง คำสอนของพระองค์มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับศาสนายูดาห์ เพราะพระเยซูทรงถือกำเนิดขึ้นมาในขณะที่ชนชาติอิสราเอลทั่วไปนับถือศาสนายูดาห์ และคำสอนของพระองค์ได้อ้างอิงถึงความเชื่อในศาสนายูดาห์ (ภัทรพร สิริกาญจน, 2536ข, หน้า 61)

ศาสนาอิสลาม (Islam) หมายถึง ศาสนาที่มีพระนบีมุฮัมมัดเป็นศาสดาพยากรณ์ คือ ผู้รับคำบัญชามาจากพระอัลลอฮ์ ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประเภทเอกเทวนิยม

(monotheism) คือ นับถือพระเจ้าองค์เดียว ศาสนาอิสลามกำเนิดในแหลมอาหรับ มีคติทางศาสนาอันเนื่องมาจากศาสนาฮิว และลัทธิโซโรอัสเตเรียนของเปอร์เซีย (เสถียร พันธรังสี, 2534, หน้า 421-422)

สำนักสันตติโศก (Santi Asoke Buddhist Center) หมายถึง สำนักปฏิบัติธรรม ที่ก่อตั้งขึ้นโดยพระโพธิรักษ์ หรือ นายรัก รักพงษ์ (สมบัติ จันทรวงศ์, 2531, หน้า 40) สำนักสันตติโศก มีแนวความคิดและการปฏิบัติ แตกต่างจากคณะสงฆ์เดิมอย่างเด่นชัด นอกจากการนุ่งห่มจีวรสีรัก การไม่โกนคิ้ว ยังรวมถึงหลักปฏิบัติหรือการถือศีลที่เคร่งครัด ซึ่งนอกจากศีล 227 ข้อ ของสงฆ์ทั่วไป ยังรวมถึงการเป็นพระมังสวิรัต ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ และบริโภควันละ 1 มื้อ ละเว้นสิ่งเสพติดทุกชนิด รวมทั้งบุหรี หนักพลู ยานัตถุ ไม่สวมรองเท้า ไม่รับเงินทองไว้ใช้ส่วนตัว สำนักสันตติโศกมองว่า “เงินตรา” เป็นภัยร้ายแรงต่อมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นนักบวชหรือฆราวาส นอกจากนี้ ยังรวมถึง การปฏิเสธพิธีกรรมหลายอย่าง เช่น การรดน้ำมนต์ ไม่ทำเครื่องรางของขลัง ตามพระธรรมบัญญัติของพุทธศาสนา (สุรเชียร จักรานนท์, 2550, หน้า 126-128)

การเมืองใหม่ (new politics) หมายถึง การพัฒนาการเมืองเก่า เป็นการเมืองที่มีกรรมนำในการปกครองและการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้การเมืองใหม่เป็นการปฏิเสธการเมืองที่แสวงหาอำนาจและผลประโยชน์ โดยเน้นที่การมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์ ของนักการเมือง และการมีส่วนร่วมของประชาชน

กิจกรรมที่เป็นกิจกรรมทางการเมือง (political action) หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับการแข่งขันเพื่ออำนาจและผลประโยชน์

กิจกรรมที่มีช้กิจกรรมทางการเมือง (non-political action) หมายถึง กิจกรรมสาธารณะที่ประชาชนร่วมกันทำโดยปราศจากการแสวงหาอำนาจ และผลประโยชน์ส่วนตัว แต่ประสบการณ์ที่ได้จากการทำกิจกรรมเหล่านี้มีผลทำให้ประชาชนมีความตื่นตัว กระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง

อาณาจักร (state) หมายถึง การปกครองของรัฐหนึ่ง ๆ ซึ่งมีอำนาจในการปกครองทางบ้านเมืองที่มีส่วนประกอบ 4 ประการ คือ ประชาชน ดินแดน รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย โดยที่การปกครองไม่ว่าจะเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือ

ประชาธิปไตย ล้วนแต่มีเป้าหมาย คือ ความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง
ความอยู่ดีกินดีของประชาชนเป็นเป้าหมายสำคัญ

ศาสนจักร (church) หมายถึง อำนาจปกครองทางศาสนาที่มีองค์ประกอบ
ดังต่อไปนี้ คือ ศาสดา ศาสนธรรม ศาสนพิธี ศาสนบุคคล ศาสนสถาน และศาสนิกชน
ซึ่งเกิดขึ้นมาเพื่อเป็นที่พึ่งของประชาชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมืองในต่างประเทศ
2. ทำให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับการเมืองไทย
3. ทำให้เข้าใจถึงบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมือง การเคลื่อนไหวทางศาสนา
กับการเมืองของสำนักสันติอโศก และพัฒนาการของสำนักสันติอโศกในฐานะ
กลุ่มอิทธิพลกลุ่มหนึ่งในสังคมไทย โดยพัฒนาจากการรวมกลุ่มที่มีกิจกรรมที่มีใช้
กิจกรรมทางการเมืองไปสู่กิจกรรมที่เป็นกิจกรรมทางการเมือง (non-political action to
political action)
4. ทำให้เข้าใจถึงการนำแนวคิดพุทธศาสนามาเป็นแนวคิดในการพัฒนาการเมือง
ในประเทศไทยให้เป็นการเมืองใหม่

